

Apatin madárvilága a XX. században

Kanyó Béla

Kanyó, B. 2000. Bird fauna of Apatin (Yugoslavia) in the 20th century. – Ornis Hung. 10: 219-223.

Apatin is located at the confluence of the Drava and Danube rivers and is in the vicinity of Kopački meadow. The area has a very rich bird fauna. The Danube river, along with inundated and mixed forests, marshes, reed-beds and numerous canals offer excellent habitat for various birds. The natural values of the area are well known by the work of many naturalists who visited the area since the second half of the 19th century, such as Mojsisovič, prince Rudolph, Schenk, Vönöczky, Beretzk, Marčetič, Szlivka, Ham and Réthy. The aim of this paper is to summarise the data available about the birds of this area. During the 20th century 253 bird species were documented in the vicinity of Apatin. In the last 25 years 117 bird species have been found breeding and a further 15 species are assumed to nest in the area. Data on 112 species of migrating and transient birds have been reported since 1974, whereas data about the remaining 24 species are from before 1974.

Apatin a Kopácsi rét és a Dráva torkolata közelében helyezkedik el. Apatin és környékének madárvilága igen gazdag. A Duna az árterületeivel, vegyes erdőivel, nádasaival, sok csatornájjal változatos élőhelyet biztosít sok madárfajnak. A terület természeti értékei ezért jelentősek, melynek köszönhetően a területet számos jeles madarász és természetbarát (pl. Mojsisovič, Rudolf trónörökös, Schenk, Vönöczky, Beretzk, Marčetič, Szlivka, Ham, Réthy) kereste fel. Az ezred- és századforduló közeledtével aktuálisává vált a terület madárvilágáról szerzett adatok összegzése. A XX. században 253 madárfaj előfordulása dokumentált, melyek közül 24 faj adata 1974 előttről származik. Az utóbbi 25 évben 117 faj fészkelőként került elő, míg 15 faj fészkelését csak feltételezzük. A megfigyelt fajok közül 112 faj átvonuló illetve kóborló.

K. B.: 25260 Apatin, Vukica Mitrovič 2, Yugoslavia.

1. Bevezetés

Apatin a Duna bal partján, az 1401 fkm magasságában található. Kisváros, községi székhely, melyhez öt falu tartozik, amelyek Sonta (Szond), Kupusina (Bácskertes), Prigrevica (Szent-Iván), Svilojevo (Szilágy), Ribarevo (Nagyszállás). A település területe 36 860 ha, melyből 62% szántó-föld, 13% erdő, 13% szikesek és halastó, 6% rét-legelő, 1% kert-gyümölcsös, illetve 3% a Duna medre. Domborzata enyhén hullámzó, tengerszint feletti magassága 83-89 m között ingadozik.

A XX. évszázad második felében három, nagyszabású földmunkával járó beruházás valósult meg a területén, melyek révén megváltozott a táj arculata. Az első a Duna-Tisza-Duna csatorna kiépítése volt, amely 1966-ban készült el. A második az 1965-ös árvízveszély következményeként megépített, a Duna megfékezésére készült töltés volt. Az új, a hetvenes években földből épített gát magasabb és masszívabb a réginél. A gát tetején, annak majdnem egész hosszában aszfaltozott műutat építettek, amelyet 1982-ben fejeztek be. A harmadik nagy beruházás a szikesek "hasznosítására" kialakított halastavak létesítése volt, mely 1980-ra készült el.

1. Táblázat. Az Apatinban vagy környékén 1882-1974 között megfigyelt madárfajok listája. Tab. 1. List of bird species observed in or near Apatin, Yugoslavia between 1882 and 1974.

Sorszám	Fajnév
1.	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>
2.	<i>Pelecanus onocrotalus</i>
3.	<i>Pelecanus crispus</i>
4.	<i>Branta leucopsis</i>
5.	<i>Somateria molissima</i>
6.	<i>Mergus serrator</i>
7.	<i>Circus macrorus</i>
8.	<i>Porzana pusilla</i>
9.	<i>Burhinus oedicnemus</i>
10.	<i>Glareola pratincta</i>
11.	<i>Pluvialis apricaria</i>
12.	<i>Tringa stagnatilis</i>
13.	<i>Stercorarius pomarinus</i>
14.	<i>Larus canus</i>
15.	<i>Larus marinus</i>
16.	<i>Gelochelidon nilotica</i>
17.	<i>Sterna paradisea</i>
18.	<i>Strix uralensis</i>
19.	<i>Anthus campestris*</i>
20.	<i>Motacilla cinerea</i>
21.	<i>Monticola saxatilis</i>
22.	<i>Lanius senator</i>
23.	<i>Nucifraga caryocatactes</i>
24.	<i>Sturnus roseus</i>

* Feltételezett fészkelő faj. / Species assumed to have bred.

Ezek az óriási talajmozgató munkák nagymértékben befolyásolták a terület élővilágát, így a madárvilágát is. Míg a Duna-Tisza-Duna csatorna és a halastó számos madárfajnak biztosított új élőhelyet, addig a gát építése miatt csaknem az összes addig fészkelő gémfaj eltűnt a területről mint költőfaj.

2. Módszerek

Apatin madárvilágáról Wáhl Ignác tanító szerezte az első ismereteket, aki az 1901 és 1944 közötti időszakban naplót vezetett a madarakról, melyben 122 faj szerepel. Saját adataival kiegészítve ezeket az adatokat dolgozta fel Lakatoš (1979) az

"Apatin madarai" (Ptice Apatina) című munkájában. A könyvben ekkor már 209 madárfaj szerepelt. A madárvilág azonban hagyott még meglepetéseket, s a területen beinduló függőhálózás további fajok adataival szolgált. A madárvilág feltérképezéséhez jelentős mértékben járult hozzá Obrádovič, aki több kiadványt is készített a madarakról (Obrádovič 1994a, 1994b, 1998, Obrádovič *et al.* 1996, Obrádovič & Mirič 1996). Jelen dolgozathoz további adatforrásként szolgált Antal *et al.* (1971), Matvejev & Vasič (1973), Pelle *et al.* (1977) és Lakatoš (1997) munkája, valamint a szerző 1975 és 1999 között végzett saját megfigyelései. A madárfajok listájának alapjául Magyarország madarainak névjegyzéke (Magyar *et al.* 1998) szolgált.

3. Eredmények és diszkusszió

A XX. században 253 madárfaj előfordulása dokumentált, melyek közül 24 faj adata 1974 előttről származik (1. Táblázat). Az utóbbi 25 évben 117 faj került elő fészkelőként (2. Táblázat), míg 15 faj fészkelését csak feltételezzük. A megfigyelt fajok közül 112 faj átvonuló illetve kóborló (3. Táblázat).

Egy terület faunájának hosszabb távon keresztül történő figyelemmel kísérése sok szempontból is fontos. A leglényegesebb talán, hogy az ember egyre dinamikusabb élete és tevékenysége számtalan negatív hatást válthat ki a természetben. Közvetve vagy közvetlenül a kedvezőtlen tényezők végeláthatatlan sora okozhatja a területen megtalálható élőlények élőhelyeinek csökkenését. Az élőhelyvesztés következményeként némely faj mennyisége jelentősen csökkenhet, illetve más fajok teljesen ki is pusztulhatnak.

2. Táblázat. Az Apatinban és környékén fészkelő madárfajok listája.

Tab. 2. List of birds species breeding in or near Apatin, Yugoslavia.

Sorszám	Fajnév	Sorszám	Fajnév	Sorszám	Fajnév
1.	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	41.	<i>Chlidonias niger</i>	80.	<i>Locustella fluviatilis</i>
2.	<i>Podiceps cristatus</i>	42.	<i>Columba livia f. domestica</i>	81.	<i>Locustella luscinioides</i>
3.	<i>Botaurus stellaris</i>	43.	<i>Columba palumbus</i>	82.	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
4.	<i>Ixobrychus minutus</i>	44.	<i>Streptopelia decaocto</i>	83.	<i>Acrocephalus palustris</i>
5.	<i>Nycticorax nycticorax</i>	45.	<i>Streptopelia turtur</i>	84.	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>
6.	<i>Ardeola ralloides</i>	46.	<i>Cuculus canorus</i>	85.	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>
7.	<i>Egretta garzetta</i>	47.	<i>Tyto alba</i>	86.	<i>Sylvia nisoria</i>
8.	<i>Egretta alba</i>	48.	<i>Athene noctua</i>	87.	<i>Sylvia curruca</i>
9.	<i>Ardea purpurea</i>	49.	<i>Strix aluco</i>	88.	<i>Sylvia communis</i>
10.	<i>Ciconia nigra</i>	50.	<i>Asio otus</i>	89.	<i>Sylvia borin</i>
11.	<i>Ciconia ciconia</i>	51.	<i>Asio flammeus</i>	90.	<i>Sylvia atricapilla</i>
12.	<i>Anser anser</i>	52.	<i>Caprimulgus europaeus</i>	91.	<i>Ficedula albicollis</i>
13.	<i>Anas platyrhynchos</i>	53.	<i>Apus apus</i>	92.	<i>Aegithalos caudatus</i>
14.	<i>Anas querquedula</i>	54.	<i>Alcedo atthis</i>	93.	<i>Parus palustris</i>
15.	<i>Aythya nyroca</i>	55.	<i>Merops apiaster</i>	94.	<i>Parus caeruleus</i>
16.	<i>Pernis apivorus</i>	56.	<i>Coracias garrulus</i>	95.	<i>Parus major</i>
17.	<i>Milvus migrans</i>	57.	<i>Upupa epops</i>	96.	<i>Sitta europea</i>
18.	<i>Haliaeetus albicilla</i>	58.	<i>Picus viridis</i>	97.	<i>Certhia familiaris</i>
19.	<i>Circus aeruginosus</i>	59.	<i>Dryocopus martius</i>	98.	<i>Remiz pendulinus</i>
20.	<i>Accipiter gentilis</i>	60.	<i>Dendrocopos major</i>	99.	<i>Oriolus oriolus</i>
21.	<i>Buteo buteo</i>	61.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	100.	<i>Lanius collurio</i>
22.	<i>Aquila pomarina</i>	62.	<i>Dendrocopos medius</i>	101.	<i>Lanius minor</i>
23.	<i>Falco naumanni</i>	63.	<i>Dendrocopos minor</i>	102.	<i>Garrulus glandarius</i>
24.	<i>Falco tinnunculus</i>	64.	<i>Galerida cristata</i>	103.	<i>Pica pica</i>
25.	<i>Falco subbuteo</i>	65.	<i>Alauda arvensis</i>	104.	<i>Corvus monedula</i>
26.	<i>Falco cherrug</i>	66.	<i>Riparia riparia</i>	105.	<i>Corvus frugilegus</i>
27.	<i>Perdix perdix</i>	67.	<i>Hirundo rustica</i>	106.	<i>Corvus corone cornix</i>
28.	<i>Coturnix coturnix</i>	68.	<i>Delichon urbica</i>	107.	<i>Corvus corax</i>
29.	<i>Phasianus colchicus</i>	69a.	<i>Motacilla flava flava</i>	108.	<i>Sturnus vulgaris</i>
30.	<i>Rallus aquaticus</i>	69b.	<i>Motacilla flava feldegg</i>	109.	<i>Passer domesticus</i>
31.	<i>Porzana porzana</i>	70.	<i>Motacilla alba</i>	110.	<i>Passer montanus</i>
32.	<i>Porzana parva</i>	71.	<i>Troglodytes troglodytes</i>	111.	<i>Fringilla coelebs</i>
33.	<i>Crex crex</i>	72.	<i>Luscinia megarhynchos</i>	112.	<i>Serinus serinus</i>
34.	<i>Gallinula chloropus</i>	73.	<i>Phoenicurus ochruros</i>	113.	<i>Carduelis chloris</i>
35.	<i>Fulica atra</i>	74.	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	114.	<i>Carduelis carduelis</i>
36.	<i>Vanellus vanellus</i>	75.	<i>Saxicola rubetra</i>	115.	<i>Emberiza citrinella</i>
37.	<i>Actytis hypoleucos</i>	76.	<i>Saxicola torquata</i>	116.	<i>Emberiza schoeniclus</i>
38.	<i>Larus ridibundus</i>	77.	<i>Oenanthe oenanthe</i>	117.	<i>Miliaria calandra</i>
39.	<i>Sterna hirundo</i>	78.	<i>Turdus merula</i>		
40.	<i>Chlydonias hybridus</i>	79.	<i>Turdus philomelos</i>		

Apatin környékéről a következő, hajdan még fészkelő fajok tűntek el: szürkegém (1974-ben), kanalasgém (1974), üstökös-gém (1981), kis kócsag (1982), bakcsó (1983), kis őrgébics (1979), szalakóta (1984). Míg a hetvenes évek végén lépten-nyomon lehetett vörös vércsével találkozni, ma már egy-egy megfigyelése ritkaságszámba megy.

Más, terjeszkedő fajok viszont megjelentek tájunkon. Így például 1934-ben jelent meg a balkáni gerle, majd később a balkáni fakopáncs. A házi rozsdafarkú "honfoglalását" személyesen is megfigyeltem 1982 és 1987 között.

A csicsörkével más a helyzet. Néhai Wáhl tanító 1926-ból és 1934-ből említette fészkelésüket. Ezek után azonban nincs

3. Táblázat. Az Apatinban és környékén megfigyelt, de nem fészkelő fajok listája.
Tab. 3. List of non-breeding bird species observed near Apatin, Yugoslavia.

Sorszám	Fajnév	Sorszám	Fajnév	Sorszám	Fajnév
1.	<i>Gavia stellata</i>	39.	<i>Hieraaetus pennatus</i>	77.	<i>Lullula arborea</i> *
2.	<i>Gavia arctica</i>	40.	<i>Pandion haliaetus</i>	78.	<i>Anthus trivialis</i> *
3.	<i>Podiceps grisegena</i>	41.	<i>Falco vespertinus</i>	79.	<i>Anthus pratensis</i>
4.	<i>Podiceps nigricollis</i> *	42.	<i>Falco columbarius</i>	80.	<i>Anthus spinoletta</i>
5.	<i>Phalacrocorax carbo</i>	43.	<i>Falco peregrinus</i>	81.	<i>Bombycilla garrulus</i>
6.	<i>Ardea cinerea</i>	44.	<i>Grus grus</i>	82.	<i>Prunella modularis</i>
7.	<i>Plegadis falcinellus</i>	45.	<i>Tetrax tetrax</i>	83.	<i>Erithacus rubecula</i> *
8.	<i>Platalea leucorodia</i>	46.	<i>Otis tarda</i>	84.	<i>Luscinia luscinia</i>
9.	<i>Cygnus olor</i>	47.	<i>Himantopus himantopus</i>	85.	<i>Luscinia svecica</i> *
10.	<i>Cygnus cygnus</i>	48.	<i>Recurvirostra avosetta</i>	86.	<i>Turdus torquatus</i>
11.	<i>Anser fabalis</i>	49.	<i>Charadrius dubius</i> *	87.	<i>Turdus pilaris</i>
12.	<i>Anser albifrons</i>	50.	<i>Pluvialis squatarola</i>	88.	<i>Turdus iliacus</i>
13.	<i>Anser erythropus</i>	51.	<i>Calidris minuta</i>	89.	<i>Turdus viscivorus</i>
14.	<i>Branta ruficollis</i>	52.	<i>Philomachus pugnax</i>	90.	<i>Locustella naevia</i>
15.	<i>Tadorna tadorna</i>	53.	<i>Lymnocyptes minimus</i>	91.	<i>Acrocephalus melanopogon</i>
16.	<i>Anas penelope</i>	54.	<i>Gallinago gallinago</i>	92.	<i>Hippolais pallida</i>
17.	<i>Anas strepera</i>	55.	<i>Gallinago media</i>	93.	<i>Hippolais icterina</i> *
18.	<i>Anas crecca</i>	56.	<i>Scolopax rusticola</i>	94.	<i>Phylloscopus sibilatrix</i> *
19.	<i>Anas acuta</i>	57.	<i>Limosa limosa</i>	95.	<i>Phylloscopus collybita</i> *
20.	<i>Anas clypeata</i>	58.	<i>Numenius arquata</i>	96.	<i>Phylloscopus trochilus</i>
21.	<i>Aythya ferina</i> *	59.	<i>Tringa erythropus</i>	97.	<i>Regulus regulus</i>
22.	<i>Aythya fuligula</i>	60.	<i>Tringa totanus</i>	98.	<i>Regulus ignicapillus</i>
23.	<i>Clangula hyemalis</i>	61.	<i>Tringa nebularia</i>	99.	<i>Muscicapa striata</i> *
24.	<i>Melanitta nigra</i>	62.	<i>Tringa ochropus</i>	100.	<i>Ficedula parva</i>
25.	<i>Melanitta fusca</i>	63.	<i>Tringa glareola</i>	101.	<i>Ficedula hypoleuca</i>
26.	<i>Bucephala clangula</i>	64.	<i>Arenaria interpres</i>	102.	<i>Panurus biarmicus</i> *
27.	<i>Mergus albellus</i>	65.	<i>Stercorarius parasiticus</i>	103.	<i>Parus ater</i>
28.	<i>Mergus merganser</i>	66.	<i>Larus minutus</i>	104.	<i>Certhia brachydactyla</i> *
29.	<i>Milvus milvus</i>	67.	<i>Larus cachinnans</i>	105.	<i>Lanius excubitor</i>
30.	<i>Circaetus gallicus</i>	68.	<i>Sterna caspia</i>	106.	<i>Fringilla montifringilla</i>
31.	<i>Circus cyaneus</i>	69.	<i>Sterna albifrons</i>	107.	<i>Carduelis spinus</i>
32.	<i>Circus pigargus</i>	70.	<i>Chlidonias leucopterus</i>	108.	<i>Carduelis cannabina</i>
33.	<i>Accipiter nisus</i>	71.	<i>Columba oenas</i>	109.	<i>Carduelis flammea</i>
34.	<i>Accipiter brevipes</i>	72.	<i>Otus scops</i>	110.	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>
35.	<i>Buteo rufinus</i>	73.	<i>Jynx torquilla</i> *	111.	<i>Coccothraustes</i> *
36.	<i>Buteo lagopus</i>	74.	<i>Picus canus</i>	112.	<i>Plectrophenax nivalis</i>
37.	<i>Aquila clanga</i>	75.	<i>Melanocorypha calandra</i>		
38.	<i>Aquila heliaca</i>	76.	<i>Calandrella brachydactyla</i>		

* Feltételezett fészkelő faj. / Species assumed to breed.

a fajra utaló adat egészen 1983-ig, amikor az év júliusában a faj egyedeit több helyen is megfigyeltem. Apatin számos részén hallottam énekét 1990-ben is. Parkunk egyik alacsony feketefenyő-ágán fészekben ülő három pihés fiókat etettek szülei 1994. augusztus 27-én, és azóta évente jelen vannak a faj egyedei.

Összegzésképpen elmondható, hogy habár terjeszkedő fajok megjelentek a területen, a helyzetet hosszabb távon tekint-

ve a fészkelő madárfajok száma csökkent. Fontos volna megőriznünk környezetünk megfelelő állapotát, mivel csakis így biztosíthatjuk természeti kincseink fennmaradását, amely illő örökség lenne unokáink számára.

Irodalomlista

- Antal, L., Fernbach, J., Mikuska, J., Pelle, I. & L. Szlivka. 1971. *Namenverzeichnis der Vögel der Autonomen Provinz Vojvodina*. – *Larus* 23: 73-127.
- Ham, I. 1979. *Istorijat istrazivanja faune ptica Vojvodine*. – *Arhiv bioloških nauka* 29: 39-57.
- Lakatoš, J. 1979. *Ptice Apatina*. – *NIIU Glas komune, Apatin*.
- Lakatoš, J. 1997. *Namenverzeichnis der Vögel bei Apatin*. – *Kézirat*.
- Magyar, G., Hadarics, T., Waliczky, Z., Schmidt, A., Nagy, T. & A. Bankovics. 1998. *Nomenclator avium Hungariae. Magyarország madarainak névjegyzéke*. – *Madártani Intézet, Budapest*.
- Matvejev, S. D. & V. F. Vasič. 1973. *Catalogus Faunae Yugoslaviae. Vol. 4/3 Aves*. – *Academica Scientiarum et Artium Slovenica, Ljubljana*.
- Obradovič, R. 1994a. *Ptice grabljivice Bačke*. – *EKO društvo "Gornje Podunavlje", Apatin*.
- Obradovič, R. 1994b. *Katalog ptica Bačke*. – *EKO društvo "Gornje Podunavlje", Apatin*.
- Obradovič, R. 1998. *Ptice Jugoslavije*. – *Sombor*.
- Obradovič, R., Kanjo, B. & M. Mirič. 1996. *Sove Bačke*. – *EKO društvo "Gornje Podunavlje", Apatin*.
- Obradovič, R. & M. Mirič. 1996. *Siva guska*. – *EKO društvo "Gornje Podunavlje", Apatin*.
- Pelle I., Ham I., Rašajski, J. & T. Gavrilov. 1977. *Pregled gnezdarica Vojvodine*. – *Larus* 29-30: 171-197.
- Réthy, Zs. 1980. *Magyar madártani bibliográfia*. – *Békéscsaba*.